

DRUGA STRANA, ALFRED KUBIN
ČOVEK OD POVERENJA, HERMAN MELVIL
KOD ŽENSKOG RAJA, EMIL ZOLA

SUMORNA KUĆA

I

Preveo s engleskog
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Charles Dickens
BLEAK HOUSE

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Knjiga br. 4

SUMORNA KUĆA

I

Poglavlje prvo

U SUDU

Jesenje tromesečje nedavno se završilo, a lord kancelar zaseda u Velikoj dvorani advokatske komore Linkoln. Novembarsko vreme je neumoljivo. Na ulicama je toliko blata kao da su se vode upravo povukle s lica zemlje, kao da ne bi bilo čudo videti megalosaurus dugog petnaestak metara kako poput ogromnog guštera gaca uz Holbornsko brdo. Dim se spušta iz dimnjaka kao meka crna kišica, a mrvice čađi liče na krupne snežne pahulje u crnini, moglo bi se zamisliti, zbog smrti sunca. Psi se jedva naziru u kaljuzi, a ni konji nisu ništa bolji, isprskani do naočnjaka. Pešaci se mačuju kišobranima, pogođeni sveopštom zarazom razdražljivosti, i gube tlo pod nogama na uglovima ulica tamo gde su se od svanuća (ako je uopšte svanulo) već okliznule desetine hiljada drugih pešaka, nabacujući nove slojeve blata koje se na tim tačkama tvrdoglavo drži tla i plodi se s kamatama.

Magla je svuda. Magla uz reku plovi između zelenih ostrvaca i livada; magla niz reku valja se poput božanstva po dokovima i priobalnom smeću veličanstvenog (i prljavog) grada. Magla je na močvarama Esekse; magla je na brdima Kenta. Magla se šunja u kuhinje teretnjaka za ugalj; magla leži na skelama i lebdi oko užadi velikih brodova; magla visi na ogradama teglenica i čamaca. Magla je u očima i grlima prastarih griničkih penzionera koji

sipljivo šište uz ognjišta staračkih domova; magla je u kamišu i glavi popodnevne lule razjarenog kapetana i u njegovoj tesnoj kabini; magla svirepo štipa stopala i prste drhtavog malog šegrt na obali. Slučajni prolaznici na mostovima vire preko ograde u nisko magleno nebo, obavijeni maglom kao da su u balonu, i lebde u oblacima magle.

Gasne svetiljke pomalaju se na ulicama kroz maglu, kao što bi sunce provirivalo nad spužvastim poljima pred oračem i dečakom koji vodi konje. U većini radnji svetlost se pali dva sata ranije nego obično – a gas kao da to zna, jer deluje ispijeno i bezvoljno.

Popodne je hladno, najhladnije, magla je gusta, najgušća, a blatnjave ulice su najblatnjavije oko stare prepreke s olovnim krovom, prikladnog ulaza u poslovnu četvrt grada punu jednako olovnih glava – kapije Templ. Odmah uz Templ, u komori Linkoln, u samom srcu magle, sedi lord kancelar u svojoj sudnici.

Nema magle toliko guste, ni blata i kaljuge tako dubokih da se mere s mucavim nesposobnim metežom koji ovaj visoki sud, najnesnosniji od svih drevnih grešnika, pokazuje danas zemlji i nebesima.

Ovakvog jednog popodneva, ako ikada, lord kancelar treba da sedi ovde, kao što i sedi, glave obavijene slavom magle, u mekom okviru grimiznih tkanina i zavesa, da sluša krupnog advokata ogromnih zalisaka, tanušnog glasa i beskonačnog iskaza, pažnje naoko usmerene ka fenjeru na tavanici, gde ne vidi ništa osim magle. Ovakvog popodneva brojni članovi komore Suda lorda kancelara trebalo bi da se maglovito bave, kao što se i bave, nekim od deset hiljada koraka beskrajne parnice, da spotiču jedni druge na klizavim prethodnim slučajevima, da gaze do kolena dubokom barom tehničkih začoljica, da udaraju glavama pokrivenim kozjom i konjskom dlakom u nevidljive prepreke i pretvaraju se glumački ozbiljnih lica da služe pravdi. Ovakvog popodneva razni zastupnici u slučaju, od kojih su dvojica ili trojica parnicu nasledila od očeva, koji su se pak na njima obogatili, trebalo bi, zar ne, da se poređaju između crvenog zapisničkog stola i svilenih toga ukrug oko dubokog rova za pisare i pozivare, začepljenog tužbama, protivtužbama, odgovorima, prigovorima, naložima,

iskazima, podnescima starijim sekretarima, izveštajima starijih sekretara, planinama skupih nagomilanih besmislica, kao oko zaraslog izvora (ali uzalud biste tražili istinu na njegovom dnu). Dobro je što je sudnica polumračna, s tek ponekom dogorelom svećom tu i tamo; dobro je što se gusta magla zbija u njoj kao da nikada neće izaći; dobro je što vitraži gube boju i ne propuštaju ni tračak svetlosti; dobro je što laike s ulice od ulaska odvrćaju staklena okna nalik očima buljine i otegnuti glas što se mlitavo odbija ka krovu od katedre presvučene tkaninom s koje lord kancelar gleda u ugasli fenjer i oko koje su perike pomoćnika zarivene u zid magle! Ovo je Sud lorda kancelara, koji ima oronule kuće i zapuštene njive u svakom okrugu, čiji su iznemogli maloumnici u svakoj ludnici, a mrtvi u svim crkvenim dvorištima, sud koji izlizanim potpeticama i otrcanom odorom upropaštava tužitelje i tera ih da zajme i prose od svakoga, sud koji bogatim moćnicima pruža mogućnost da iscrpljuju one koji imaju pravo, koji toliko troši novac, strpljenje, hrabrost i nadu, koji tako zamućuje mozgove i lomi srca da bi svaki njegov častan član, a to retko čine, upozorio: „Istrpi svaku nepravdu koja ti je nanesena radije nego da dođeš ovamo!“

Ko se našao u Sudu lorda kancelara ovog mutnog popodneva osim samog lorda kancelara, zastupnika u parnici, dva-tri pravika koji nikada ne vode slučajeve i gorepomenutih advokata? Tu je, ispod sudije, zapisničar s perikom i u togi, a tu su i dva-tri pisara, sekretara, pomoćnika ili šta god da su. Svi oni zevaju, jer ni mrvica vedrine nikada ne ispada iz parnice Džarndajs protiv Džarndajsa (slučaja koji se razmatra), pre mnogo godina iscedenog do srži. Stenografi, sudski zapisničari i novinski izveštači bez izuzetka napuštaju sudnicu kad na red dođe parnica Džarndajs protiv Džarndajsa. Njihova mesta su prazna. Na klupi za gledaoce sa strane, kako bi bolje virila u zavesama zaštićeno svetište, stoji sićušna luda starica sa zgnječenom platnenom kapom, koja je stalno u sudu, od početka do kraja zasedanja, i stalno očekuje da se neka nerazumljiva presuda donese u njenu korist. Neki kažu da zaista učestvuje u nekoj parnici, ili je učestvovala, ali niko ne

zna pouzdano, jer nikome nije stalo. Ona u torbici nosi neke otpatke koje naziva svojim dokumentima, a sastoje se uglavnom od kartonskih šibica i suve lavande. Zatvorenik nezdrave puti došao je pod stražom, već peti ili šesti put, da lično zatraži „da spere ljagu sa sebe“, u čemu najverovatnije neće uspeti, s obzirom na činjenicu da je on jedini preživeli izvršitelj spornog testamenta, koji se našao u škripcu zbog bankovnih računa o kojima se nikad nije ni pretvarao da nešto zna, a neće nikada ništa ni znati. U međuvremenu, njegova budućnost je uništena. Drugi upropašteni tužitelj, koji povremeno dolazi iz Šropšira, pokušava da se obrati lordu kancelaru pred kraj zasedanja i nikako ne shvatajući da lord kancelar, pravno posmatrano, ne zna za njegovo postojanje, koje uništava već četvrt stoleća, zauzima povoljan položaj i posmatra sudiju spreman da poviče: „Vaša milosti!“ gromkim ojađenim glasom čim Njegova milost ustane. Nekoliko pisara i drugih koji poznaju ovog tužitelja iz viđenja zadržavaju se u nadi da će im prirediti malo zabave i makar donekle razvedriti grozno vreme.

Džarndajs protiv Džarndajsa jednolično se nastavlja. Ovo strašilo od parnice s vremenom se toliko zamrsilo da niko živi ne zna šta se tačno dešava. Strane učesnice razumeju je ponajmanje, ali svi su zapazili da ne postoje dva advokata pri ovom sudu koji mogu o njoj da govore pet minuta a da se ne sporečkaju oko svake pojedinosti. Brojna deca rodila su se tokom ove parnice; brojni mladići i devojke su se venčali za vreme ove parnice, brojni starci su umrli otkako je parnica započeta. Desetine osoba pomahnitale su utvrdivši da učestvuju u parnici Džarndajs protiv Džarndajsa ne znajući ni kako ni zašto; čitave porodice nasledile su legendarnu mržnju prema ovoj parnici. Maleni tužitelj ili tuženik kome su obećali novog konjića za ljuljanje kad se parnica okonča porastao je, kupio pravog konja i odjahao u neki drugi svet. Ljupke štice-nice suda izbledele su u majke i bake; dugačka povorka kancelara prošla je kroz ovu parnicu; vojske dokumenata ove parnice preobrazile su se u obične potvrde smrtnosti; na ovom svetu nema ni troje živih Džarndajsa otkako je stari Tom Džarndajs u oćajanju prosvirao sebi mozak u kafani u Sudskoj ulici, ali parnica

Džarndajs protiv Džarndajsa i dalje se sumorno vuče pred sudom, zauvek beznadežna.

Ova parnica pretvorila se u šalu. To je jedino dobro što se iz nje ikada izrodilo. Za mnoge je značila smrt, ali u struci je postala šala. Svaki stariji službenik suda ume da se pozove na nju. Svaki lord kancelar bio je, pre imenovanja na ovaj položaj, „u parnici“ i zastupao kao advokat jednu ili drugu stranu. Dovitljivo su o njoj govorili članovi advokatske komore modrih noseva i glomaznih cipela u odabranom društvu uz vino posle večere. Poslednji lord kancelar vrlo domišljato se izrazio kada je, ispravljajući gospodina Blouersa, uglednog kraljevog savetnika* koji je rekao da će se nešto dogoditi kada s neba počnu da padaju krompiri, primetio: „Ili kada okončamo parnicu Džarndajs protiv Džarndajsa, gospodine Blouerse“, čime je posebno nasmejao pisare i sekretare.

Koliko je ljudi ova parnica pokvarila svojim nečistim šakama nikada se neće tačno utvrditi. Od starijeg sekretara čiji su se svežnjevi prašnjavih sudskih naloga vezanih za ovu parnicu sumorno izvitoperili u svakovrsne oblike do prepisivača u Glavnom sekretarijatu suda koji je prepisao desetine hiljada stranica pod jednim večitim zaglavljem, ničiju prirodu ova parnica nije poboljšala. Ispod smicalica, vrdanja, odugovlačenja, nestanaka dokumenata, dodijavanja i lažnih izgovora svih vrsta postoje uticaji koji ne teže dobru. Same advokatske pomoćnike koji odvrćaju ojađene tužitelje tvrdeći beskrajno da je gospodin Čizl, Mizl ili neko drugi veoma zauzet i ima zakazane sastanke do večere možda je parnica Džarndajs protiv Džarndajsa ispunila dodatnom moralnom izopačenošću i licemerjem. Prinudni upravitelj imovine stekao je znatnu sumu novca, ali i nepoverenje prema rođenoj majci i prezir prema sopstvenoj porodici. Čizlu, Mizlu i ostalima prešlo je u naviku da neodređeno obećavaju sebi da će se pozabaviti ovom neobičnom sitnicom i videti šta može da se učini za Drizla – koji

* Kraljičin ili kraljev savetnik je titula koju vladar dodeljuje najuglednijim advokatima na predlog lorda kancelara; ti advokati nose svilene toge naročitog kroja i uživaju izvesne ceremonijalne povlastice na sudu. (Prim. prev.)

nije dovoljno iskorišćen – kada slučaj Džarndajs protiv Džarndajsa najzad bude okončan. Zabušavanje i pljačka u svim mogućim oblicima posejani su duž čitave ove nesrećne parnice, a čak i oni koji su razmatrali njenu istoriju udaljeni od tog zla padali su u nerazumno iskušenje da ostave rđave stvari da idu svojim rđavim tokom nejasno uvereni da svetu, ako krene naopako, nekako nije bilo ni suđeno da krene pravim putem.

I tako, usred blata i u srcu magle, lord kancelar sedi u svom sudu.

„Gospodine Tangle“, kaže lord kancelar, odjednom pomalo uzrujan rečitošću ovog učenog gospodina.

„Vaša milosti“, kaže gospodin Tangl. On o ovoj parnici zna više nego iko drugi. Čuven je po tome – navodno otkako je završio studije nije čitao ni o čemu drugom.

„Jeste li pri kraju svog izlaganja?“

„Vaša milosti, nisam... ima mnogo tačaka... smatram da mi je dužnost da ukažem... Vaša milosti“, glasi odgovor koji klizi iz gospodina Tangla.

„Nekoliko članova komore još treba čuti, verujem?“, kaže lord kancelar s lakim osmejkom.

Osamnaest učenih prijatelja gospodina Tangla, naoružanih kratkim sažecima od po stotinu strana, ustaje kao osamnaest čekića u klaviru, izvodi osamnaest poklona i spušta se na svojih osamnaest nevažnih mesta.

„Nastavićemo s raspravom u drugu sredu“, kaže lord kancelar, jer se raspravlja samo o pitanju troškova, o običnom pupoljku na drvetu usred šume parnice, i to pitanje zaista će se rešiti ovih dana.

Lord kancelar ustaje; svi ustaju; zatvorenika žurno dovode napred, čovek iz Šropšira viče: „Vaša milosti!“ Sekretari, pisari i činovnici ljutito traže tišinu i mršte se na čoveka iz Šropšira.

„Što se tiče“, nastavlja lord kancelar, još u parnici Džarndajs protiv Džarndajsa, „devojčice...“

„Izvinite, Vaša milosti, dečaka“, kaže gospodin Tangl preuranjeno.

„Što se tiče“, nastavlja lord kancelar posebno razgovetno, „devojčice i dečaka, dvoje dece...“ – gospodin Tangl naglo seda

– „dvoje dece kojoj je naloženo da prisustvuju danas i koja se sada nalaze u mojim privatnim odajama, videću ih i proveriću je li izvršen nalog da se pošalju da žive kod strica.“

Gospodin Tangl je ponovo na nogama. „Izvinite, Vaša milosti – mrtav je.“

„Kod svog...“ – Lord kancelar gleda kroz naočari u papire na stolu – „dede.“

„Izvinjavam se, Vaša milosti – žrtva nepromišljenog dela – mozak.“

Sićušni zastupnik gromoglasnog dubokog glasa odjednom ustaje, uspravlja se u zadnjim nanosima magle i kaže: „Dozvolite mi, Vaša milosti. Ja ga zastupam. On im je daleki rođak. U ovom trenutku nisam u stanju da obavestim sud u kakvom su tačno srodstvu, ali rođak im je.“

Ostavivši ovu izjavu (izgovorenu kao poruka iz groba) da odzvanja među gredama na tavanici, sićušni zastupnik naglo seda i obavlja ga magla. Svi ga traže pogledom. Niko ga ne vidi.

„Razgovaraću s oboje dece“, ponavlja lord kancelar, „i pozabaviću se mogućnošću da žive kod rođaka. Vratću se na ovo pitanje sutra ujutru kad zauzmem svoje mesto.“

Kancelar se sprema da se pokloni prisutnima, ali privode mu zatvorenika. Iz njegovog bulažnjenja ne može se izroditi ništa osim povratka u ćeliju, pa ga uskoro odvođe. Čovek iz Šropšira usuđuje se još da uzvikne: „Vaša milosti!“, ali lord kancelar, svestan njegovog prisustva, vešto iščezava. Svi ostali takođe brzo nestaju. Činovnici pune baterije plavih torbi teškom municijom papira i odnose ih; sitna starica šenulog uma izlazi stežući svoje dokumente; prazna sudnica se zaključava. Kad bi sva nepravda i jad nastali u sudnici mogli u nju da se zaključaju, da s njom izgore na velikoj pogrebnoj lomači, bilo bi mnogo bolje za sve osim za strane u parnici Džarndajs protiv Džarndajsa!

Poglavlje drugo

PO MODI

Ovog kaljavog popodneva želimo da samo na trenutak zavirimo u svet mode. Taj svet se ne razlikuje mnogo od Suda lorda kancelara i lako stižemo iz jednog u drugi. I svet mode i ovaj sud zasnivaju se na prethodnim primerima i upotrebi: uspavani Rip van Vinkl koji se igrao čudnih igara kroz mnoštvo oluja; uspavana lepotica koju će jednog dana vitez probuditi, a svi skamenjeni ražnjevi u kuhinji počće živahno da se vrte!

Nije to veliki svet. Čak i u odnosu na naš svet, takođe ograničen (kao što će plemeniti čitalac utvrditi kad ga obiđe i stigne na ivicu ništavila), predstavlja samo sićušnu mrvicu. Ima mnogo dobrog u njemu; u njemu ima mnoštvo dobrih i iskrenih ljudi; ima on svoje predodređeno mesto. No nevolja je u tome što je taj svet umotan u previše vate i fine vune, pa ne čuje šuštanje širih svetova oko sebe i ne vidi ih kako kruže oko sunca. Taj svet je obamro, a njegov rast pokatkad je nezdrav zbog nedovoljno vazduha.

Milostiva leđi Dedlok vratila se u svoju kuću u gradu na nekoliko dana pre nego što pođe u Pariz, gde namerava da ostane nekoliko nedelja, posle kojih ne zna tačno kuda će dalje. Tako radi utehe Parižanima kažu poznavaoči pomodarstva, a oni znaju sve što je pomodno. Znati nešto drugo ne bi bilo pomodno. Milostiva je bila na, kako to ona zove, „svom imanjcu“ u Linkolnširu. Bilo

je poplava u Linkolnširu. Luk mosta u parku podlokala je i odnela voda. Obližnje nisko tlo u krugu od skoro kilometra postalo je nepomična reka s ostrvcima setnog drveća, a površinu mu po čitav dan mreškaju kapi kiše. Imanjce ledi Dedlok bilo je izuzetno sumorno. Vreme je mnogo dana i noći bilo tako vlažno da je drveće delovalo potpuno mokro, toliko da grane nisu krckale ni praskale kad otpadnu od lakih udaraca šumareve sekire. Jeleni su, sasvim natopljeni, ostavljali kaljugu za sobom. Pucanj iz puške gubio je oštrinu u vlažnom vazduhu, a dim iz cevi lebdeo je u sporom oblačiću prema šumarku na zelenom bregu, kulisi neumoljive kiše. Pogled s prozora milostive bivao je naizmenično olovnosiv i crn poput indijskog mastila. Vaze na kamenoj prednjoj terasi hvatale su kišu po čitav dan, a kapanje krupnih kapi – kap, kap, kap – po širokoj kamenoj popločanoj stazi zazivalo je sećanje na davnašnje šetnje duhova po čitavu noć. Crkvice u parku nedeljom je memljiva, ledeni znoj izbija iz predikaonice od hrastovine, iz grobova izbijaju miris i ukus davnašnjih pripadnika porodice Dedlok. Milostiva je (ona dece nema), gledajući u rani sumrak kroz prozor svog budoara u čuvarevu brvnaru, videla svetlost vatre iza rešetkastih okana, dim kako se vije iz dimnjaka, ženu kako juri dete koje je istrčalo na kišu da dočeka na kapiji sjajni obris čoveka u kabanici, i prilično je izgubila strpljenje. Milostiva kaže da se „dosađivala nasmrt“.

Zbog toga je milostiva došla sa svog imanjca u Linkolnširu i ostavila ga kiši, vranama i zečevima, jelenima, jarebicama i fazanima. Portreti odavno pokojnih Dedloka kao da su iščezli u zidove od čiste potištenosti dok je domoupraviteljka išla od sobe do sobe i zatvarala kapke. Kada će se ponovo pojaviti, znalci pomodarstva koji, kao i svi zaljubljenici, znaju sve o prošlosti i sadašnjosti, a ništa o budućnosti, još se ne usuđuju da kažu.

Ser Lester Dedlok je samo baronet, ali nema moćnijeg baroneta od njega. Njegova loza stara je kao planine, a uživa daleko veći ugled. On sam načelno smatra da bi se svet nekako snašao bez planina, ali ne bi mogao bez porodice Dedlok. Uopšte posmatrano, on priznaje da je priroda dobra zamisao (pomalo

prizemna, možda, kad nije okružena ogradom), ali uveren je da sprovođenje te zamisli zavisi od zemljoposedičkih porodica. To je gospodin čvrste savesti, prezire sve što je sitno i pakosno i spreman je u svakom trenutku pre da umre bilo kakvom smrću nego da pruži povoda i najmanjoj sumnji u svoju doslednost. On je častan, tvrdoglav, istinoljubiv, vedar čovek, pun predrasuda i savršeno nerazborit.

Ser Lester je punih dvadeset godina stariji od svoje žene. Proslavio je već šezdeset peti rođendan, možda i šezdeset šesti, pa i šezdeset sedmi. S vremena na vreme muči ga giht i korača pomalo kruto. Vrlo je upečatljive pojave, sede kose i zalisaka, u košulji obrubljenoj finom nabranom trakom, snežnobelom prsluku i plavom kaputu uvek zakopčane sjajne dugmadi. Drži se zvanično i dostojanstveno, krajnje je učtiv prema leđi Dedlok i visoko ceni njene lične draži. Njegovo kavaljerstvo prema milostivoj, nepromenjeno od vremena kada joj se udvarao, jedini je tračak romantike u njemu.

Zaista, on se oženio iz ljubavi. Još se govorka o tome da ona nije imala nikoga na svetu, dok je pak ser Lester imao toliko porodice da mu je to možda bilo dovoljno i nije trebalo da je proširuje. No ona je bila lepa, ponosna, ambiciozna, slepo odlučna i dovoljno pametna da nadigra čitavu vojsku sjajnih dama. Bogatstvo i položaj pridodati ovim vrlinama uskoro su je uzdigli visoko, pa je milostiva već godinama u središtu pomodnih znalaca i na vrhu pomodnog stabla.

Da je Aleksandar plakao kad je ostao bez svetova za osvajanje svi znaju – ili danas imaju razloga da znaju jer se o tome često govori. Milostiva se, pokorivši *svoj* svet, nije raznežila, nego se zaledila. Iznurena pribranost, iscrpljeni spokoj, ravnodušnost premora koju ne mogu poremetiti zanimanje ili zadovoljstvo, lovorovi su venci njene pobeđe. Ona je savršeno odgojena. Kad bi sutra odletela u nebesa, moglo bi se očekivati da bi se uznela bez ikakvog zanosa.

Još je privlačna, a ako nije više na vrhuncu, svakako još nije zagazila ni u jesen svog života. Njeno lice u mladosti su verovatno

češće nazivali ljupkim nego lepim, a izraz koji je stekla sa svojim pomodnim položajem dao je tom licu nešto klasično. Figura joj je elegantna i naizgled visoka. Ona zapravo nije visoka, ali „do kraja je iskoristila“, kako je plemeniti Bob Stejbls često tvrdio pod zakletvom, „sve svoje prednosti.“ Taj isti autoritet primećuje i da je savršeno uspravna i iznosi pohvale njenoj kosi tvrdeći da je najbolje otimarena u čitavoj štali.

Noseći sve to savršenstvo, milostiva je došla sa svog imanjca u Linkolnširu (praćena u stopu pomodnim znalcima) da provede nekoliko dana u svojoj kući u gradu pre polaska u Pariz, gde njeno gospodstvo namerava da ostane nekoliko nedelja, a posle toga se ne zna kuda će. U njenu kuću u gradu ovog blatnjavog tmurnog popodneva došao je staromodni stari gospodin, pravozastupnik i advokat pred Sudom lorda kancelara koji ima čast da dejstvuje kao pravni savetnik porodice Dedlok i u svojoj kancelariji ima brojne limene kutije obeležene tim imenom, kao da je sadašnji baronet mađioničarova karta, pa se naizmenično pojavljuje u svim tim kutijama punim spisa. Preko predvorja, uz stepenice, hodnicima i kroz sobe vrlo blistave tokom sezone i vrlo sumorne u svako drugo doba – prava bajka za posetioce, ali pustinja za one koji u njima žive – starog gospodina do gospodarice vodi Merkur s napuderisanom perikom.

Stari gospodin naoko deluje otrcano, ali priča se da je dobro iskoristio plemićke predbračne ugovore i plemićke testamente i da je veoma bogat. Obavija ga tajanstveni oreol porodičnih tajni koje, poznato je, nemo čuva. Plemićki mauzoleji koji već vekovima sede u zabačenim uglovima parkova okruženi stablima i paprati skrivaju manje tajni nego što gospodin Talkinghorn nosi u grudima slobodno koračajući među svetom. On pripada, kako se to kaže, staroj školi – tim izrazom načelno se naziva svaka škola koja kao da nikad nije bila mlada – i nosi pantalone do kolena privezane vrpcama, kamašne ili duge čarape. Njegova crna odeća i crne čarape, od svile ili vunenog štofa, neobični su po tome što se nikada ne sjaje. Prigušena, zatvorena, otporna na bilo kakvu svetlost, njegova odeća je kao i on sam. On nikada ne razgovara,

osim u svom službenom svojstvu. Viđaju ga ponekad, nemog, ali sasvim udobno smeštenog, na uglu trpeze u velikaškim dvorcima ili pored vrata salona o kojima pomodni znalci mogu nadugačko da govore; tu ga svi poznaju i polovina naslednog plemstva zastaje da kaže: „Kako ste, gospodine Talkinghorne?“ On prima ove pozdrave ozbiljno i sahranjuje ih s ostalim svojim znanjem.

Ser Lester Dedlok je kod supruge i rado će primiti gospodina Talkinghorna. Advokat zrači pouzdanošću, a to se ser Lesteru dopada; prihvata to kao neku vrstu počasti. Sviđa mu se odeća gospodina Talkinghorna; ima i u njoj neke počasti. Izaziva poštovanje i jasno kaže šta je njen vlasnik – staratelj pravnih tajni, ključar pravnog podruma porodice Dedlok.

Da li gospodin Talkinghorn ovo zna? Možda, možda ne, ali ima nešto što valja naglasiti uvek kada je reč o milostivoj kao o pripadnici svog staleža – kao o predvodnici i predstavnici njenog malog sveta. Ona sebe smatra nedokučivom, van domašaja i shvaćanja običnih smrtnika – tako sebe vidi u ogledalu, u kom zbilja tako i izgleda. No svaka prigušena zvezdica koja kruži oko nje, od njene sluškinje do upravnika Italijanske opere, zna njene slabosti, predrasude, ludosti, nadmenosti i mušice, i dejstvuje tačno proračunavajući i mereći njenu moralnu prirodu baš kao što joj krojačica uzima mere. Treba li razglasiti novu haljinu, novi običaj, novu igračicu, novu pevačicu, novi oblik nakita, novog kepeca ili diva, novu kapelu, bilo šta novo? Za udvorne ljude u desetinama poziva milostiva smatra da padaju na kolena pred njom, a mogli bi da vam kažu kako da njome upravljate kao detetom. Ti ljudi staraju se o njoj čitavog svog života skromno glumeći da je slušaju, a zapravo vode i nju i sve ostale; zakačivši jednog kače i druge i vuku ih kao što je Lemjuel Guliver odvukao dostojanstvenu flotu kraljevine Liliput. „Ako želite da se obratite našim ljudima“, kažu draguljari Sjaj i Iskra, podrazumevajući pod našim ljudima ledi Dedlok i ostale, „morate upamtiti da nemate posla s običnim svetom; morate ih udariti u najslabije mesto, a njihovo najslabije mesto je to i to.“ „Da bi vam se ova roba prodavala, gospodo“, kažu Svila i Somot, trgovci tkaninama, svojim prijateljima proizvođačima,

„morate doći k nama jer mi znamo gde da nađemo ljude od mode i možemo vašu robu proglasiti pomodnom.“ „Ako želite da ova gravira stigne na sto mojih uglednih poznanika, gospodine“, kaže gospodin Sladeri, bibliotekar, „ili ako želite ovog kepeca ili diva u domu mojih uglednih poznanika, ili ako želite da na ovu predstavu dođu moji ugledni poznanici, gospodine, morate stvar, ako vam je po volji, prepustiti meni jer odavno proučavam predvodnike mojih uglednih poznanika, gospodine, i bez razmetanja vam mogu reći da ih okrećem oko malog prsta“ – a gospodin Sladeri je vrlo pošten čovek i ni najmanje ne preteruje.

Prema tome, iako gospodin Talkinghorn možda ne zna šta se trenutno mota po ser Lesterovoj glavi, moguće je da ipak zna.

„Parnica ledi Dedlok ponovo je bila pred lordom kancelarom, je li tako, gospodine Talkinghorne“, kaže ser Lester pružajući mu ruku.

„Tako je. Ponovo je razmatrana danas“, odgovara gospodin Talkinghorn i tiho se klanja milostivoj, koja sedi na kauču pored kamina i skriva lice lepezom.

„Beskorisno je i da pitam“, kaže ona glasom još punim lin-kolnširske dosade, „da li se nešto postiglo.“

„Ništa što biste *vi* tako nazvali nije ostvareno danas“, odgovara gospodin Talkinghorn.

„A nikada i neće“, kaže milostiva.

Ser Lester ne protivi se ovoj beskrajnoj parnici pred Sudom lorda kancelara. To je spora, skupa, britanska, ustavna stvar. Naravno, on nema nikakvog interesa u toj parnici, jedinoj imovini koju je milostiva unela u brak, i ima nejasan utisak da je to što njegovo ime, ime Dedlok, nije u nazivu parnice, potpuno smešna greška. No on ceni Sud lorda kancelara, iako ponekad oteže i izaziva zbrku, kao nešto što je, u sprezi s još ponečim, stvorilo savršenstvo ljudske mudrosti da zauvek reši (ljudski govoreći) sve. Osim toga, on načelno smatra da bi svojom podrškom bilo kom sporu pred tim sudom podstakao nekoga iz nižeg staleža da ustane – kao Vat Tajler.

„Kako je podneseno nekoliko novih izjava“, kaže gospodin Talkinghorn, „i kako su kratke, a kako ja radim prema napornom

načelu da svoje klijente, uz njihovu dozvolu, obavestim o svim novostima u slučaju“ – oprezan je čovek gospodin Talkinghorn, ne preuzima više odgovornosti nego što je neophodno – „i jer znam da idete u Pariz, doneo sam te dokumente sa sobom u džepu.“

(Ser Lester, inače, takođe ide u Pariz, ali putovanju se raduje samo milostiva, kao pomodni znalac.)

Gospodin Talkinghorn vadi papire, traži dozvolu da ih spusti na maleni zlatni stočić pored ledi Dedlok, stavlja naočari i počinje da čita uz svetlost lampe sa senilom.

„U Sudu lorda kancelara. Spor između Džona Džarndajsa...“

Milostiva ga prekida i traži da preskoči sve zvanične užase koje može.

Gospodin Talkinghorn gleda je preko naočara, a onda nastavlja odnekud niže. Milostiva ga nehajno i prezrivo ne sluša. Ser Lester sedeći u fotelji gleda papire i kao da dostojanstveno uživa u pravničkim ponavljanjima i rečenicama dugačkim kao odbrambeni bedemi. Slučajno je vatra u kaminu pored milostive vrlo vrela, a njena lepeza, dragocena i mala, više lepa nego korisna. Milostiva se pomera, vidi papire na stočiću, gleda ih pobliže, gleda ih još pažljivije, i odjednom pita: „Ko je ovo prepisivao?“

Gospodin Talkinghorn zastaje, iznenađen njenim zanimanjem i neobičnim tonom.

„Je li to ono što ljudi zovu pravničkim rukopisom?“, pita ga ona naizgled nehajno gledajući ga pravo u oči i igrajući se lepezom.

„Nije baš.“ Gospodin Talkinghorn zagleda dokument i nastavlja: „Ovo je verovatno pravnički rukopis stečen pošto se prvobitni rukopis već formirao. Zašto pitate?“

„Da razbijem ovu mrsku jednoličnost bilo čime. Oh, nastavite, nastavite!“

Gospodin Talkinghorn čita dalje. Vrućina je sve jača; milostiva skriva lice. Ser Lester drema, naglo se budi i viče: „A? Šta ste to rekli?“

„Kažem da se plašim“, odgovara gospodin Talkinghorn hitro ustajući, „da je njenom gospodstvu pozlilo.“

„Onesvestila sam se“, mrmlja milostiva belih usana, „to je sve, ali to je bila smrtna nesvestica. Ne govori ništa. Pozvoni da me odvedu u moju sobu!“

Gospodin Talkinghorn povlači se u drugu odaju; zvona zvone, noge stružu i tapkaju, vraća se tišina. Najzad ga Merkur moli da se vrati.

„Sada joj je bolje“, izjavljuje ser Lester i pokazuje advokatu da sedne i čita samo njemu. „Prilično sam se uznemirio. Nikada je nisam video da gubi svest. No vreme je vrlo neprijatno, a zaista se dosađivala nasmrt na onom našem imanjcu u Linkolnširu.“

Poglavlje treće

NAPREDAK

Veoma mi je teško da počnem da pišem svoj deo ovih stranica jer znam da nisam naročito pametna. Oduvek sam to znala. Sećam se, dok sam bila sasvim mala, govorila sam svojoj lutki kad ostanemo same: „Slušaj, Doli, ja nisam mnogo pametna, kao što dobro znaš, pa budi srce i imaj strpljenja sa mnom!“ I tako je ona sedela naslonjena u velikoj fotelji, onako divnog tena i rumenih usana, i zurila u mene – ili možda ne toliko u mene, čini mi se, koliko u prazno – dok sam ja vredno šila i pričala joj svoje tajne.

Mila moja stara lutka! Bila sam vrlo stidljivo stvorenjce i retko sam se usuđivala i usta da otvorim, a kamoli srce, pred nekim drugim osim pred njom. Suze mi naviru kad se setim kakvo me je olakšanje obuzimalo kad se vratim iz škole, ustrčim do moje sobe i kažem: „O, mila moja verna Doli, znala sam da mi se nadaš!“, a onda da sednem na pod, naslonim se laktom na njenu fotelju i ispričam joj šta sam sve primetila otkako smo se rastale. Oduvek sam dobro zapažala – ne bistro, o, ne! – ali sam tiho primećivala šta se dešava preda mnom i razmišljala kako bih volela da shvatim bolje. Nikad nisam brzo shvatala. Kad nekoga zaista nežno volim, čini mi se da sija. Ali možda sam samo sujetna.

Otkako pamtim, odgajala me je kuma – kao da sam princeza u nekoj bajci, samo što nisam bila lepotica. Makar sam je znala

samo kao kumu. Bila je dobra, dobra žena! Nedeljom je tri puta išla u crkvu, na jutarnje službe sredom i petkom i na sva predavanja kad god ih je bilo. Bila je naočita žena, i da se nasmeši izgledala bi (tako sam nekada mislila) kao anđeo – ali ona se nikada nije smešila. Bila je uvek ozbiljna i stroga. Sama je uvek bila toliko dobra, mislila sam, da se zbog nevaljalstva drugih čitavog života mrštila. Osećala sam da sam potpuno drugačija od nje, čak i kada uzmem u obzir razliku između deteta i žene; osećala sam se tako bedno, tako beznačajno, i tako drugačije da nisam mogla da budem nesputana s njom – ne, nikako nisam mogla da je volim kao što sam želela. Žalostilo me je kad pomislim na to koliko je ona dobra i koliko je ja nisam vredna, usrdno sam se nadala da ću postati bolja i razgovarala sam često o tome s mojom milom starom lutkom, ali nikada nisam volela moju kumu kao što je trebalo i činilo mi se da bih je svakako volela kao što zaslužuje da sam bolja devojčica.

Zbog toga sam, usuđujem se da kažem, bila još sramežljivija i povučenija nego što mi je moja priroda nalagala, a Doli mi je bila jedina drugarica s kojom sam bila opuštena. No još dok sam bila sasvim mala, dogodilo se nešto što mi je silno pomoglo.

Nikada nisam čula ništa o svojoj mami, nisam ni o tati, ali mama me je više zanimala. Nikada nisam nosila crninu, koliko se sećam. Niko mi nikada nije pokazao grob moje mame niti mi je rekao gde je ona. Nisam naučila ni da se molim ni za koga osim za svoju kumu. Nekoliko puta pokrenula sam tu temu s gospođom Rejčel, našom jedinom služavkom, koja je iznosila sveću iz moje sobe pred spavanje (i ona je bila vrlo dobra žena, ali stroga prema meni), a ona bi samo rekla: „Laku noć, Ester“, otišla i ostavila me.

Iako je u obližnjoj školi koju sam pohađala bilo sedam devojčica koje su me zvale mala Ester Samerson, nikada nisam bila ni kod jedne. Sve su bile starije od mene, naravno (bila sam daleko najmlađa), ali kao da nas je razdvajalo još nešto osim toga i činjenice da su bile mnogo pametnije od mene i znale daleko više nego ja. Tek što sam pošla u školu (dobro to pamtim), jedna me je pozvala svojoj kući na malu zabavu, čemu sam se silno radovala.

Moja kuma napisala je, međutim, hladno pismo i odbila poziv u moje ime, pa nisam otišla na tu zabavu. Nisam išla nikuda.

Bio mi je rođendan. U školi su se slavili tuđi rođendani – nikada moj. Bilo je kućnih proslava tuđih rođendana, što sam saznavala slušajući razgovore drugih devojčica – ali moj se nije slavio. Moj rođendan bio je u našoj kući najsetniji dan u godini.

Spomenula sam već da, ukoliko me sujeta ne obmanjuje (kao što znam da je moguće, jer možda sam sujetna iako to ne uviđam, a zaista ne uviđam), moja moć shvatanja raste s mojom naklonošću. Vrlo sam tople naravi i takva rana možda bi me još pekla kad bi mogla biti zadata više puta i brzo kao na jedan moj rođendan.

Posle večere moja kuma i ja sedele smo za stolom ispred vatre. Sat je kuckao; ništa drugo nije se čulo u kući ne znam koliko dugo. Slučajno sam podigla pogled s veza prema kumi na drugom kraju stola i videla da turobno gleda u mene. „Bilo bi daleko bolje, mala Ester, da nemaš rođendan, da se nisi ni rodila!“

Briznula sam u plač i promucala: „O, mila kumo, reci mi, molim te, reci mi: da li je moja mama umrla na moj rođendan?“

„Nije“, odgovorila mi je. „I ne pitaj me više ništa, dete.“

„Oh, molim te, kaži mi nešto o njoj. Molim te, najzad, mila kumo! Šta sam joj uradila? Kako sam je izgubila? Zašto sam toliko drugačija od ostale dece i zašto sam ja kriva za to, mila kumo? Ne, ne, ne idi. Oh, razgovaraj sa mnom.“

Obuzela me je tuga veća od straha, pa sam je uhvatila za skute i kleknula uz nju. Ona je ponavljala: „Pusti me“, ali je stajala nepomično.

Njeno turobno lice imalo je takvu moć nada mnom da sam usred svog strastvenog izliva ućutala. Pružila sam drhtavu ručicu da je uhvatim za ruke ili da je iz dubine duše iskreno molim za oprost, ali sam je povukla kad me je pogledala i položila je na svoje uzbuđeno srce. Podigla me je, smestila me na stolicu i, stojeći preda mnom, polako rekla tihim ledenim glasom – još vidim njene natuštene obrve i uperen kažiprst: „Tvoja majka je, Ester, tvoja sramota, a ti si njena. Doći će vreme, uskoro, kada ćeš to bolje razumeti, i osetiti kako to samo žena može. Ja sam

joj oprostila“ – ali izraz lica nije joj se ublažio – „nepravdu koju mi je nanela i neću reći više ništa o tome iako je ta nepravda bila veća od svega što ćeš ikada doživeti, ti i svako drugi osim mene, žrtve. Što se tebe tiče, nesrećnice sirota i ponižena od prve u nizu ovih nemilih godišnjica, moli se svakodnevno da gresi drugih ne padnu na tvoju glavu kako je zapisano. Zaboravi svoju majku i pusti druge da je zaborave i tako učine njenom nesrećnom detetu najveću milost. Idi sada!“

No zaustavila me je kad sam krenula, sasvim obamrla, i dodala ovo: „Pokornost, samoodricanje i marljiv rad priprema su za život započet pod takvom senkom. Ti si drugačija od ostale dece, Ester, zato što se nisi, kao ona, rodila u običnom grehu i gnevu. Ti si obeležena.“

Popela sam se u svoju sobu, uvukla se u postelju, privila lutku uz obraz vlažan od suza i grleći tu jedinu drugaricu plakala dok me nije savladao san. Iako nisam potpuno shvatala svoju tugu, znala sam da nikada nikome nisam donela radosti i da nikome na svetu nisam ono što je meni bila Doli.

O, bože, kad samo pomislim koliko smo vremena posle ovog događaja provele same, koliko sam puta mojoj lutki ponovila priču o mom rođendanu i poveravala joj da ću se truditi više nego ikad da popravim grešku s kojom sam rođena (za koju sam se, priznajem, osećala istovremeno i kriva i nedužna) i da ću se truditi da budem vredna, skromna i dobroćudna, da ću nekome učiniti dobro i zaslužiti nečiju ljubav ako budem mogla. Nadam se da nisam samo popustljiva prema sebi dok prolivam suze misleći o tome. Inače sam vedre naravi, ali ove suze ne mogu da zaustavim.

Evo! Obrisala sam ih i mogu da nastavim kako valja.

Posle ovog rođendana osećala sam da se moja kuma još više udaljava od mene i činilo mi se više nego ikada da u njenoj kući zauzimam mesto koje bi trebalo da bude prazno, pa mi je bilo sve teže da joj se približim iako sam joj kao i uvek bila beskrajno zahvalna. Isto to sam osećala i prema svojim školskim drugaricama, prema gospođi Rejčel, udovici, i, avaj, prema njenoj kćeri na koju je bila silno ponosna i koja je dolazila svake dve sedmice

da vidi majku! Bila sam vrlo povučena i tiha i trudila sam se da marljivo radim.

Jednog sunčanog popodneva vraćala sam se kući iz škole s knjigama i crtežima gledajući svoju dugu senku, a kad sam kao i obično pošla na sprat u svoju sobu, moja kuma provirila je kroz vrata salona i pozvala me. S njom sam zatekla, što je bilo krajnje neobično, nekog nepoznatog čoveka. Bio je to krupan gospodin važnog izgleda, obučen u crno od glave do pete, s belom vratnom maramom, velikim zlatnim privescima na lancu sata, zlatnim naočarima i krupnim pečatnjakom na malom prstu.

„Ovo je to dete“, rekla mu je moja kuma tiho. Onda je kazala prirodno strogim tonom: „Ovo je Ester, gospodine.“

Gospodin je gurnuo naočari uz nos da me bolje pogleda i rekao: „Dođi, dušo.“ Rukovao se sa mnom i zamolio me da skinem kapu, sve vreme me posmatrajući. Kad sam ga poslušala, rekao je: „Ah!“, a zatim: „Da!“ Onda je skinuo naočari, stavio ih u crvenu kutiju, naslonio se u fotelji i vrteći kutiju s naočarima u rukama, klimnuo glavom mojoj kumi. Na to je kuma rekla: „Možeš da ideš u svoju sobu, Ester!“ Poklonila sam se gospodinu i izašla.

Skoro dve godine kasnije, kad mi je bilo četrnaest, jedne strašne večeri moja kuma i ja sedele smo uz kamin. Čitala sam joj naglas, a ona je slušala. Kao i obično, sišla sam u devet sati da joj čitam Bibliju, i čitala sam deo Jevanđelja po Jovanu o tome kako se naš Spasitelj sagnuo i pisao prstom po prašini kad su mu priveli grešnicu.

„A kad ga uporno pitahu, ispravi se i reče im: Koji je među vama bez greha neka prvi baci kamen na nju.“

Stala sam kad je kuma ustala, podigla ruku na čelo i jezivim glasom povikala deo iz Svetog pisma, ali iz Jevanđelja po Marku: „Stražite dakle, da ne dođe iznenada i da vas ne nađe, a vi spavate. A šta vam kažem, svima kažem: stražite.“

Stajala je preda mnom izgovarajući ove reči, a onda se smesta srušila na pod. Nisam morala da vičem; njen glas se prolomio kroz čitavu kući i čuo se i na ulici.

Položili su je u postelju. Više od nedelje ležala je, spolja gotovo nepromenjena, s istim namrštenim izrazom koji sam tako dobro poznavala urezanim na lepom licu. Mnogo puta sam je, s glavom na njenom jastuku da bi jasnije čula moj šapat, poljubila, zahvalila joj, molila se za nju, tražila njen oprost i blagoslov, preklinjala je da mi bilo čime pokaže da me je prepoznala ili čula. Ne, ne, ne. Njeno lice ostajalo je nepomično. Do samog kraja, pa i posle, to namršteno lice nije omekšalo.

Dan posle sahrane moje sirote kume ponovo je došao gospodin u crnoj odeći i s belom maramom oko vrata. Poslao je bio gospođu Rejčel po mene i zatekla sam ga u salonu na istom onom mestu, kao da nikada nije ni odlazio.

„Zovem se Kendž“, rekao je. „Možda se sećaš, dete moje. Kendž i Karboj, iz Linkolnske komore.“

Odgovorila sam mu da se sećam da sam ga već videla.

„Sedi, molim te – ovde, blizu mene. Ne uzrujavaj se, nema svrhe. Gospođu Rejčel, vi ste dobro poznavali poslove poživše gospođice Barbari i ne moram vam govoriti da je njena imovina umrla s njom i da ova mlada dama, sada kad joj je tetka umrla...“

„Tetka, gospodine?“

„Nema smisla nastavljati s obmanom kad se time više ništa ne može postići“, rekao je gospodin Kendž spokojno. „Tetka, da, mada ne i po zakonu. Ne uzrujavaj se! Ne plači! Prestani da drhtiš! Gospođu Rejčel, naša mlada prijateljica bez sumnje je čula za, ovaj, za parnicu Džarndajs protiv Džarndajsa.“

„Nije“, odgovorila je gospođa Rejčel.

„Zar je moguće“, nastavio je gospodin Kendž i stavio naočari, „da naša mlada prijateljica – *molim te* da se ne uzrujavaš! – nikad nije čula za slučaj Džarndajs protiv Džarndajsa!“

Odmahnula sam glavom pitajući se o čemu on to govori.

„Ne znaš za parnicu Džarndajs protiv Džarndajsa?“, pitao je gospodin Kendž gledajući me preko naočara i nežno premećući kutiju za naočari po rukama kao da je miluje. „Nisi čula za najpoznatiju parnicu pred Sudom lorda kancelara? Ne znaš za parnicu

koja je sama po sebi spomenik ovom sudu, za slučaj u kom se, po mom mišljenju, pojavljuju sve moguće poteškoće i nepredviđene okolnosti, sve domišljate majstorije i postupci poznati sudskoj praksi? Takav slučaj ne postoji nigde izvan ove velike slobodne zemlje. Procenio bih da su ukupni troškovi parnice Džarndajs protiv Džarndajsa, gospođu Rejčel – pobjerala sam se da se obraća njoj jer mu se čini da ga ne slušam – „do sada dosegнули sumu od *šezdeset do sedamdeset hiljada funti!*“, rekao je gospodin Kendž i zavalio se u fotelji.

Osećala sam se kao neznalica, ali šta sam mogla? Ništa nisam znala o ovoj temi i ništa nisam razumela.

„I ona zbilja nikada nije čula za ovu parnicu?“, ponovio je gospodin Kendž. „Iznenaden sam!“

„Gospođica Barbari“, odgovorila mu je gospođa Rejčel, „koja sada obitava s anđelima...“

„Svakako se nadam da je tako“, rekao je gospodin Kendž učtivo.

„... želela je da Ester zna samo ono što je korisno po nju, a ovde nije ni od koga naučila ništa drugo.“

„U redu“, rekao je gospodin Kendž. „Sve u svemu, vrlo ispravno. Da se vratimo na stvar“, obratio se meni. „Kako je gospođica Barbari, tvoja jedina rođaka (u prirodnom smislu te reči, jer ja sam obavezan da smatram da po zakonu ti rodbine nemaš), preminula, a ne može se očekivati, naravno, da gospođa Rejčel...“

„O, ne, nikako!“, ubacila se brzo gospođa Rejčel.

„Tako je“, saglasio se gospodin Kendž. „Kako se ne može očekivati da će gospođa Rejčel preuzeti na sebe teret tvog izdržavanja (molim te da se ne uzrujavaš), sada si u prilici da razmotriš ponovljenu ponudu koju mi je pre dve godine bilo naloženo da iznesem gospođici Barbari. Tada ju je ona odbila, ali se podrazumevalo da će ponovo biti iznesena kada nastanu tužne okolnosti koje su se sada stekle. Dakle, ako dam reč da u parnici Džarndajs protiv Džarndajsa i inače zastupam veoma humanog, ali istovremeno i neobičnog čoveka, da li ću time doći u opasnost da prekoračim svoja službena ovlašćenja?“, rekao je gospodin Kendž, naslonio se i spokojno nas posmatrao.